

AGRESYVUS TĖVŲ ELGESYS SU SAVO VAIKAIS: PEDAGOGINĖS KOREKCIJOS PRIELAIIDOS

Brigita Kairienė

Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, Socialinio darbo katedra
Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius
Telefonas 274 06 37
Elektroninis paštas b.kairiene@one.lt

*Pateikta 2006 m. vasario 28 d.
Parengta 2006 m. gegužės 30 d.*

Santrauka

Straipsnyje nagrinėjamos agresyvaus tėvų elgesio su savo vaikais koregavimo galimybės. Manoma, kad mokytojų darbo specifika – ilgalaikis, artimas bendravimas su moksleiviais – gali padėti edukacinėmis priemonėmis daryti įtaką agresyviam tėvų elgesiui su savo vaikais. Be to, pedagoginė korekcija gali būti veiksminga realizuojant auklėjamąją funkciją per moksleivio, jo šeimos pažinimą ir teigiamą įtaką. Analizuojama, kokių veiksmų imasi mokytojai, savo pedagoginiame darbe susidūrę su agresyviu tėvų elgesiu su savo vaikais, kaip skiriasi mokytojų reakcija į tėvų agresiją šeimoje, atsižvelgiant į pedagoginio darbo patirtį, ar mokytojai patys mėgina paveikti agresyvų tėvų elgesį su savo vaikais.

Pagrindinės sąvokos: agresyvus tėvų elgesys, tėvų agresyvumo priežastys, mokytojų požiūris į tėvų agresyvų elgesį.

Problema

Paskelbus nepriklausomybę Lietuva patyrė perversmą ir pokyčius daugelyje gyvenimo sričių: ekonomikoje – pereinant iš planinės ekonomikos į rinkos, politikoje – atsiradus partiniam pliuralizmui, visuomenėje – susidūrus su naujomis laisvėmis ir galimybėmis, taip pat ir pedagogikos srityje – pasikeitus ugdymo požiūriui, kurio centre atsidūrė vaikas. Taip sutapo, kad pedagogikai atsigręžus į vaiką paaiškėjo, kad jis yra bene pažeidžiamiausias visuomenės narys, tačiau labiausiai stokojantis apsaugos šeimoje.

Pasikeitė teisinis požiūris į vaiką – jis tapo teisės subjektu ir įgijo teisių (Prokopčik, 2000). Buvo priimti tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, kuriais valstybė įsipareigojo užtikrinti vaiko teises administracinėmis, teisinėmis, edukacinėmis ir kitomis priemonėmis. Siekiant apsaugoti vaiką, įsteigtos naujos institucijos – Vaiko teisių apsaugos kontrolierius, Vaiko teisių apsaugos tarnyba, mokyklose atsirado naujos pareigybės – mokyklos psichologas, socialinis pedagogas. Lietuva, pasinaudojusi pasauline ne vieno dešimtmečio patirtimi, per trumpą laiką pasiekė labai daug. Deja, pasikeitęs valstybės požiūris į vaiką nepakeitė tėvų auklėjamųjų nuostatų savo vaikų atžvilgiu. Agresyvus tėvų elgesys įgavo masinį pobūdį – ir ne tik todėl, kad pastaruoju metu kone kas savaitę girdime pranešimus apie itin smarkiai tėvų sužalotus vaikus. Tai tik reti atvejai, kuriuos užfiksuoja policija ir vaikai patenka į medikų rankas. Dauguma atvejų lieka nežinoma, pavyzdžiui, 80 proc. ir daugiau vaikų maždaug iki 12 metų šeimose patiria fizinę agresiją (Kairienė, 2002). Daugelyje pasaulio valstybių atlikti tyrimai rodo, kad oficialiai skelbiami vaikų patiriamos agresijos mastai neatitinka tikrosios padėties (Oral ir kt., 2001, Bross ir kt., 2000, Theodore, Runyan, 1999). Vaikų mirčių atvejai analizuojami neišsamiai, tad iš tikrųjų vaikų mirtinumas dėl patirtos agresijos yra dažnesnis, nei skelbiama oficialioje statistikoje (Kirschner, Wilson, 2001, Reece, Krous, 2001, Adinkrah, 2000).

Analizuojant agresyvų tėvų elgesį su savo vaikais, dažniau pabrėžiamas teisinės problemos aspektas – vaiko teisių pažeidimai (Sagatys, 2003, Palavinskienė, 2001), psichologinė žala (Wolfe, 1999, Felitti ir kt., 1998, Žukauskienė, 1996), bet rečiau minimas pedagoginis problemos aspektas, dažniausiai analizuojant fizinę tėvų agresiją kaip bausmę (Straus ir kt., 1998). Agresyvus tėvų elgesys su savo vaikais pirmiausia yra pedagoginė problema, o teisine arba medicinine ji tampa vėliau, kai atsiranda atitinkami padariniai – įstatymo pažeidimas, vaiko sužalojimas. Vaiko įžeidinėjimas, gąsdinimas vargu

ar būtų teisiškai įvertintas kaip netinkamas, tačiau pedagoginiu požiūriu tėvų agresija turi būti analizuojama ir vertinama ne sulaukus padarinių, o kaip destruktivus procesas, kuriam esant įsikišti reikia nedelsiant. Pedagoginiai padariniai gali atsirasti ir vėliau, pavyzdžiui, tėvų agresiją patyręs vaikas ateityje ima agresyviai elgtis su savo paties vaikais.

Nekelia abejonių pedagogo vaidmens svarba darant įtaką agresyviam tėvų elgesiui su savo vaikais. Reikia paminėti tokias edukacinės veiklos nulemtas aplinkybes kaip ilgalaikį pedagogo bendravimą su vaiku ir tėvais, vaiko pasitikėjimą, pedagogo autoritetą. Tai veikia palankios sąlygos, kuriomis pedagogas turėtų tinkamai pasinaudoti. Svarbu išsiaiškinti tikrąją padėtį – kaip pedagogas elgiasi susidūręs su agresiją patyrusiu vaiku, ar jis siekia pažinti vaiką ir jo artimą aplinką, ar tinkamai atlieka auklėjamąją funkciją.

Įvadas

Tyrimas grindžiamas šiuolaikinės humanistinės filosofijos, vadinamos filosofiniu antropocentrizmu, kaip bendrosios teorijos, nuostata, aiškinančia, kaip žmogus turi elgtis, kad išsaugotų žmogiškumą kitame žmoguje (Bitinas, 2002). Be to, analizuojant edukacines agresyvaus tėvų elgesio su savo vaikais problemos sprendimo galimybes, remiamasi pagrindinėmis humanistinės filosofijos koncepcijomis – veikla, tobulėjimu ir atsakomybe.

Šiuolaikinėje humanizmo koncepcijoje žmogaus galėjimo tobulėti idėja išreiškiama kūrybiškumu, aktyvumu, savęs įtvirtinimu, dalyvaujančiu mąstymu, atitinkančiais galutinį ugdymo tikslą. Galėjimo tobulėti aplinkybė turėtų būti vertinama kaip esminis argumentas prieš agresijos vartojimą vaikų atžvilgiu šeimoje, nes vaiko tobulėjimas ir galutinio ugdymo(si) tikslas – saviraiškos realizavimas – neįmanomi reiškiantis agresijai. Be to, nagrinėjamu atveju galėjimo tobulėti idėja turėtų tapti viena iš prevencijos prielaidų skatinant keistis (tobulėti) ir prigimtinius, ir institucinius ugdymo veikėjus, ir visuomenę, ir valstybę.

Tampa aktuali ir veiklios asmenybės kategorija, nes vertinama individo atsakomybė už poelgius, t. y. veiklą. Neveikimas – taip pat poelgis (Баткин, 1989). Pagrindinė ir vyraujanti šiuolaikinės humanistinės filosofijos atsakomybės sąvoka, pereidama į platesnį lygį nuo atsakomybės už save į atsakomybę už kitą, individui suteikia ne tik gerų paskatų būti atsakingam prasmę, bet ir iš tikrųjų būti pasirengusiam priimti atsakomybę ir veikti atsakingai. Taigi atsakomybės idėja nepalieka galimybės likti neutraliems, t. y. abejingiems problemai arba perkelti atsakomybę kitiems. Veiklos sąvoka labiausiai apeliuoja į pilietinę sąmonę. Savo ruožtu pilietinės atsakomybės idėja aktyvina tobulėjimo galimybę siekiant artumo, kuris pasireiškštų kaip šiuolaikinio socialinio gyvenimo nauja kokybinė išraiška – tarpusavio ryšių ir paramos struktūra.

Pedagoginiu vertinimu, esant ugdomajai sąveikai, už tėvų ir vaikų santykius atsakingi tėvai kaip prigimtiniai ugdymo veikėjai. Tėvų atsakomybės ribos išsiplečia nuo atsakomybės už vaiko gyvybę ir saugumą iki atsakomybės už jo ugdymą. Vaikų patiriamos agresijos fone ne mažiau svarbi pedagogo, kaip institucinio ugdymo veikėjo, atsakomybė, kuri įgauna dvejopą reikšmę. Pirma, teisinę, kuri įprasmina aktyvią pedagogo pareigą reaguoti nedelsiant. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso trečiosios knygos 250 straipsnio 1 dalyje teigiama: „mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros, policijos ir kitokių institucijų darbuotojai, taip pat kiti asmenys, turintys duomenų apie nepilnamečius, likusius be tėvų globos, taip pat apie būtinumą ginti nepilnamečių teises bei interesus (žiaurus tėvų elgesys su vaikais, tėvų liga, mirtis, išvykimas ar dingimas, tėvų atsisakymas atsiimti vaikus iš mokymo, auklėjimo ar gydymo įstaigų ir t. t.), privalo apie tai nedelsdami informuoti valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją pagal vaiko ar savo gyvenamąją vietą“ (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Pareiga reaguoti numatyta ir tais atvejais, kai vaikas yra su tėvais, tačiau patiria tėvų agresyvių elgesį. Kita pedagogų atsakomybės kategorija susijusi su edukacinės veiklos vykdymu. Vaiko ugdymas negali būti sėkmingai realizuojamas ignoruojant vaiko patirtį, t. y. apeinant auklėjimą. Vadinasi, šiuolaikinio humanizmo galėjimo tobulėti, veiklos ir atsakomybės sąvokos tampa aktualios sprendžiant agresyvumo problemą.

Tyrimo tikslas – įvertinti agresyvaus tėvų elgesio su savo vaikais pedagoginės korekcijos galimybes.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Anketinė apklausa.
3. Statistinė analizė (taikyti matematinės statistikos metodai: diskriptyvioji (absoliučių ir procentinių dažnių skaičiavimams), matematinė (imčių palyginimams χ^2 kriterijus) statistika. Duomenys laikomi patikimais, kai $p < 0,05$).

Tiriamieji: pusiau uždaro tipo anketomis apklausti 357 Kauno miesto bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai, turintys dešimties metų ir didesnę pedagoginio darbo patirtį.

Siekta nustatyti, kaip mokytojai elgėsi sužinoję apie agresyvių tėvų elgesį su savo vaikais (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. **Mokytojų veiksmų, sužinojus apie agresyvių tėvų elgesį su savo vaikais, skirstinys pagal mokytojų darbo stažą (abs. sk. (proc.)) N=357**

Mokytojų veiksmai	Iš viso	Mokytojų darbo stažas (metais)			
		10–14	15–19	20–24	25 ir >
kalbėjosi su vaiku	216 (60,5)	78 (66,1)	40 (48,2)	37 (54,4)	61 (69,3)
χ^2 kriterijaus taikymo rezultatas		10,729; $p < 0,05$; $df = 3$			
kalbėjosi su tėvais	174 (48,7)	56 (47,5)	37 (44,6)	28 (41,2)	53 (60,2)
χ^2 kriterijaus taikymo rezultatas		6,858; $p > 0,05$; $df = 3$			
pranešė mokyklos psychologui	92 (25,8)	49 (41,5)	23 (27,7)	7 (10,3)	13 (14,8)
χ^2 kriterijaus taikymo rezultatas		29,553; $p < 0,0001$; $df = 3$			
pranešė mokyklos vadovybei	86 (24,1)	29 (24,6)	22 (26,5)	16 (23,5)	19 (21,6)
χ^2 kriterijaus taikymo rezultatas		0,592; $p > 0,05$; $df = 3$			
pranešė socialiniam pedagogui (socialiniam darbuotojui)	58 (16,2)	29 (24,6)	18 (21,7)	5 (7,4)	6 (6,8)
χ^2 kriterijaus taikymo rezultatas		17,524; $p < 0,001$; $df = 3$			
pranešė policijai	4 (1,1)	–	–	–	4 (4,5)
χ^2 kriterijaus taikymo rezultatas		12,366; $p < 0,01$; $df = 3$			
nesiėmė jokių priemonių	7 (2,0)	4 (3,4)	1 (1,2)	–	2 (2,3)
kitaip	–	–	–	–	–
neteko susidurti su tokiais atvejais	71 (19,9)	19 (16,1)	25 (30,1)	20 (29,4)	7 (8,0)

Gavę informaciją apie vaikų patirtą agresiją šeimoje, mokytojai iniciatyviai aiškinasi tokio elgesio aplinkybes. Tai jau preziumuoja apie korekcijos galimybes. Mokytojai, sužinojusią apie agresyvių tėvų elgesį su savo vaikais, dažniausiai ėmėsi šių veiksmų: kalbėjosi su vaiku – 60,5 proc., kalbėjosi su tėvais – 48,7 proc. Tai, kad mokytojai nevengia kalbėtis su vaikais ir jų tėvais, leidžia manyti, kad mokytojai mėgina išsiaiškinti tokio elgesio priežastis ir aplinkybes. Tik 2 proc. mokytojų nesiėmė jokių priemonių.

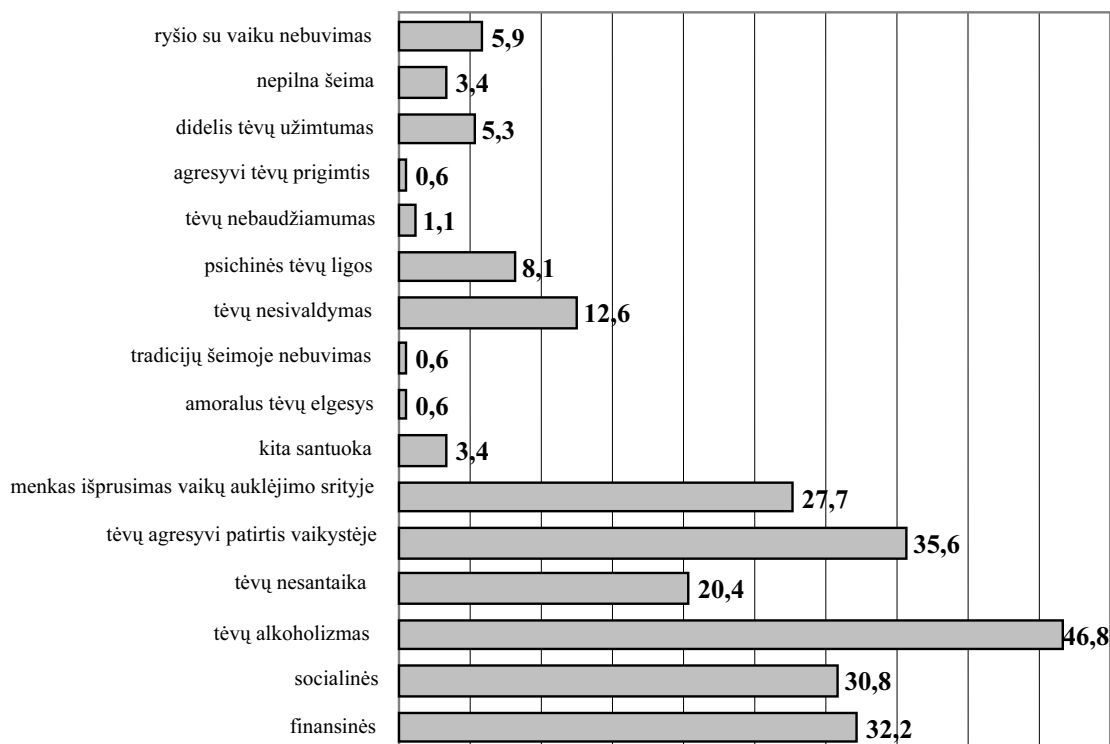
Mokytojų, sužinojusią apie tėvų agresyvių elgesį su savo vaikais, veiksmų – kalbėjosi su vaikais, pranešė mokyklos psychologui, pranešė socialiniam pedagogui (socialiniam darbuotojui), pranešė policijai ir mokytojų darbo stažo – ryšys statistiškai patikimas ($p < 0,05$). Pranešė mokyklos psychologui, pranešė socialiniam pedagogui (socialiniam darbuotojui) – tokius veiksmus aktyviau rinkosi mokytojai, turintys 10–14 metų pedagoginio darbo stažą. Patys kalbėtis su vaiku linkę mokytojai, turintys didžiausią, 25 metų ir daugiau, pedagoginio darbo stažą. Tokių mokytojų veiksmų pasirinkimą galėjo nulemti pedagoginio darbo patirtis: didelę darbo su vaikais patirtį turintys mokytojai labiau pasikliauja savo kompetencija, o turintys mažesnę darbo patirtį mokytojai linkę bendradarbiauti su kitų sričių specialistais.

Analizuota, ar mokytojai, pedagoginiame darbe susidūrę su agresyviu tėvų elgesiu su vaikais, patys mėgina paveikti tokį tėvų elgesį. Dauguma mokytojų (78,9 proc.) patys mėgino daryti įtaką tėvams, 21,4 proc. nesiėmė jokių veiksmų. Pastarojo mokytojų sprendimo priežasčių nebuvo klausama, todėl nekomentuojama. Mokytojų darbo specifiškumo (pradinių klasių ar dalyko) ir pedagoginio darbo stažo ryšys su mėginimu paveikti agresyvių tėvų elgesį su savo vaikais nebuvo statistiškai patikimas ($p > 0,05$).

Svarbu nustatyti, ar mokytojų mėginimas paveikti agresyvių tėvų elgesį su savo vaikais buvo veiksmingas. Daugumai mokytojų (76,8 proc.), nors ir esant tam tikroms sąlygoms (dažniausiai minima – tėvams norint keistis), pavyko veiksmingai paveikti agresyvių tėvų elgesį su savo vaikais. Tik 0,5 proc. mokytojų manė, kad poveikis nebuvo veiksmingas. Remiantis tokiu rezultatu skirstiniu galima teigti, kad daugeliu atvejų agresyvus tėvų elgesys su savo vaikais pedagoginiam poveikimui pasiduoda, o tai leidžia daryti prielaidą apie auklėjamosios funkcijos realizavimą. Toks rezultatų pasiskirstymas leidžia įžvelgti tėvų ir mokytojų, kaip atvirų ir aktyvių sistemų, pasirengusių konstruktyviai sąveikauti, suderinamumo galimybę. Tėvų siekis konstruktyviai keisti esamą ugdymą šeimoje rodo, kad jie pripažįsta tobulėjimo būtinybę. Tokie kaitai pasirengusių tėvų nuostata suteikia galimybę mokytojams

daryti teigiamą įtaką esminiams pokyčiams ugdant vaikus, stiprinti orientacijas į vaiką, kurį pastiprina tėvų ir pedagogų sukurta bendruomeniška aplinka (Juodaitytė, 2003).

Nagrinėjant agresyvių tėvų elgesį su savo vaikais, svarbu nustatyti šio reiškinio priežastis. Atviro tipo klausimu mokytojų prašyta nurodyti tris, jų manymu, svarbiausias agresyvaus tėvų elgesio su savo vaikais priežastis. Iš viso mokytojai pateikė 16 priežasčių (žr. 1 pav.).

1 pav. Mokytojų nuomonių apie agresyvaus tėvų elgesio su savo vaikais priežastis skirstinys, proc. (N=357)

Paaiškėjo, kad dažniausiai mokytojų minima agresyvaus tėvų elgesio priežastis yra tėvų alkoholis (46 proc.). Tėvų alkoholizmą, kaip rizikos veiksnį agresyviam tėvų elgesiui su savo vaikais atsirasti, nurodo G. P. Timčenko (2003), C. Lindell, C. Svedin (2001), M. S. Kasim ir kt. (1994). Kita paminėtina priežastis – agresyvi tėvų patirtis vaikystėje (35,6 proc.). Ją nurodo J. O. Ertem, J. M. Leventhal, S. Doobs (2000), J. Klevens, M. C. Bayron, M. Sierra (2000), T. W. Wind, L. Silvern (1994). Mokytojai paminėjo ir finansines (32,2 proc.), socialines (30,8 proc.) priežastis. Šias priežastis mini C. Bagley, K. Mallick (2000), P. Cawson ir kt. (2000), W. M. Hunter ir kt. (2000), C. J. Coulton, J. F. Korbin, M. Su (1999), B. Gillham ir kt. (1998), D. Pūras (1996), T. W. Wind, L. Silvern (1994).

Analizuojant mokytojų pateiktas tėvų agresijos priežastis galima išskirti tas, kurioms spręsti pakaktų tik pedagoginės pagalbos teikiant informaciją, pareiškiant autoritetingą mokytojo nuomonę arba patariant, būtent: menkas tėvų išprusimas vaikų auklėjimo srityje – šią priežastį nurodo 27,7 proc. mokytojų, ryšio su vaiku nebuvimas, tradicijų šeimoje nebuvimas. Šios priežastys nulemtos pedagoginės informacijos, žinių stoka. Čia ryškėja mokytojų pagalbos reikšmė koreguojant agresyvių tėvų elgesį, ypač vaikų auklėjimo šeimoje klausimais. Įtakos galimybę didina ta aplinkybė, kad mokytojai gerai pažįsta vaikus, kurie, reikia manyti, pasitiki mokytoju, todėl tokia pagalba tėvams būtų produktyviausia. Mokytojai, ir toliau ugdydami vaiką ir su juo bendraudami, gali gauti grįžtamąją informaciją apie pokyčius, vykstančius šeimoje. Tikėtina, kad tėvai, jausdami mokytojų paramą ir galėdami su jais pasitarti, sieks su savo vaikais elgtis pedagogiškiau. B. H. Wasik, R. N. Roberts (1994), analizavę pagalbos šeimoms programas, išskyrė tokius edukacinės pagalbos aspektus, kaip tėviškų įgūdžių formavimas ir lavinimas, emocinė parama. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad tokia mokytojo veikla tarsi papildoma – konsultuoti tėvus, teikti pedagoginę pagalbą. Toks supratimas gali atsirasti, jei minėtą veiklą vertinsime atskirai nuo auklėjamojo proceso, atmesime vaiko ir jo šeimos pažinimą, atsisakydami siekio pedagogizuoti tėvų santykius su savo vaikais, o tai yra neatskiriama pedagoginio proceso dalis.

Svarbu pabrėžti, kad tai įprastos veiklos, tokios kaip artimiausios vaiko aplinkos – šeimos pažinimas, tėvų pedagoginis konsultavimas ir prusinimas ir svarbiausia – ugdymas, patikslinimas ir konkretinimas esant tam tikrai situacijai. Tokios padėties apibrėžtis – tėvų agresiją patiriantis vaikas.

Korekcinų veiksmų prielaidoms nustatyti siekta sužinoti, ar agresyvus tėvų elgesys reiškiasi kaip pedagoginiu požiūriu nepriimtina auklėjamoji veikla, ar ją labiau lemia tėvų charakterio ypatumai. Mokytojų manymu, fizinė agresija, tėvų taikoma savo vaikų atžvilgiu, yra kaip bausmės ir drausminimo priemonė, tėvų nesivaldymo padarinys (58,5 proc.). 26,6 proc. mokytojų agresyvų tėvų elgesį sieja su tėvų nesivaldymu, 12,6 proc. mano, kad fizinė agresija yra bausmės, drausminimo priemonė. Remiantis mokytojų nuomone, kai kurie agresyvūs veiksmai susiję su netinkamų poveikio būdų pasirinkimu. Galima manyti, mokytojų galimybės koreguoti agresyvų tėvų elgesį su savo vaikais vertinamos teigiamai tais atvejais, kai agresyvus tėvų elgesys liudija nepakankamą jų pedagoginį išprusimą, todėl lydimas netinkamų auklėjimo priemonių.

Kitos mokytojų paminėtos priežastys nulemtos aplinkos arba tėvų būdo bruožų. Tai nereiškia, kad jei tėvų agresiją lemia išorės veiksniai, tokiais atvejais negali būti taikoma pedagoginė korekcija. Kaip jau minėta, tėvų agresija pirmiausia yra pedagoginė problema, todėl pedagogo pagalba vaikui ir tėvams yra būtina. Nepaisant agresijos kilmės, jos taikymo vaikų atžvilgiu negalima pateisinti jokiais priežastimis. Be to, akyvi pedagogo iniciatyva, patariamasis žodis, autoriteto įtaka galėtų padėti įtikinti tėvus keisti auklėjamąsias nuostatas savo vaikų atžvilgiu, užuot teisinus pykčio protrūkius finansiniais sunkumais arba nesėkmėmis darbe.

Išvados

Agresyvaus tėvų elgesio su savo vaikais problemos esmė – vaikas, patyręs agresiją. Kyla klausimas, kas ir kaip jam galėtų padėti? Įvertinus dabartinę pagalbą vaikui sistemą, šiuo metu greičiausia ir tinkamiausia pagalbą jam galėtų teikti pedagogas. Toks pedagogo vaidmuo sprendžiant vaiko patirtos agresijos šeimoje problemą nenuvertina psichologo, socialinio pedagogo, socialinio darbuotojo ir kitų specialistų svarbos ir būtinumo. Dėl anksčiau minėtų vaiko ir pedagogo santykius apibrėžiančių ypatumų pedagogas (plačiaja prasme – mokytojas, auklėtojas, treneris) svarbumo požiūriu yra antras po tėvų institucinis ugdymo veikėjas. Pedagogas kaip niekas kitas savo iniciatyvumu gali arčiausiai prieiti prie šeimos – stebėti vaiką šeimoje, pažinti ją ir daryti įtaką. Tokiam darbui tinka ugdymo aplinka, kuri suartina moksleivį ir mokytoją, todėl pedagogo vaidmuo pabrėžiamas nustatant agresijos faktą.

Tam, kad pedagoginė korekcija būtų veiksminga, pedagogo veikla turėtų būti nukreipta į abu sąveikos dalyvius. Į tėvą – siekiant nutraukti agresyvius veiksmus ir padedant keisti nusistovėjusį požiūrį į vaiką – bei į agresiją patyrusį vaiką. Bet kokia pedagoginė veikla (suprantama kaip pedagoginės funkcijos – švietimas, mokymas, auklėjimas ir t. t.) turi orientuotis į galutinį ugdymo tikslą – prigimtinių individo galių plėtojimą. Suprantama, kad šalia tokių išgyvenimų turėtų reikštis teigiama pedagogo reakcija kaip pritarimas, palaikymas, padaršinimas. Pedagoginė veikla vaiko atžvilgiu gali būti orientuota dviem kryptim. Pirmą, nukreiptą į teigiamos socialinės patirties įgijimą, antra, kompensuoti nepatenkintų poreikių trūkumą.

Pedagoginę korekcinę veiklą, nukreiptą prieš agresiją, taikomą vaikams šeimoje, galima suskirstyti į tris pagrindines kryptis: prevenciją, intervenciją ir postvenciją. Prevencija turėtų būti nukreipta į naikinimą sąlygų, didinančių agresyvaus tėvų elgesio su savo vaikais galimybę. Kalbama apie nusistovėjusio požiūrio į vaiką ir vaiko auklėjimą šeimoje stereotipo griovimą. Čia svarbiausia – švietimas, pirmiausia tėvų pedagoginis švietimas, jų pedagoginės kultūros lygio kėlimas, supažindinimas su agresijos poveikiu vaiko raidai. Ne mažiau svarbus ir visuomenės švietimas per veiklumo, iniciatyvos ir pilietinės atsakomybės didinimą. Tikėtina, kad visuomenės nuomonės pasikeitimas galėtų turėti įtakos ir valstybės požiūrio į šeimą kaitai, pagalbą jai svarbai ir tiesioginėmis priemonėmis (finansuojant prevencinę veiklą, skatinant pedagogų iniciatyvumą), netiesioginėmis (sprendžiant nedarbo, skurdo problemas). Intervencija – įsikišimas į agresijos šeimoje procesą ir ėmimasis atitinkamų kompleksinių veiksmų (kompleksiniai veiksmai suprantami kaip įvairių sričių specialistų – medikų, teisininkų, psichologų, socialinių pedagogų, socialinių darbuotojų, pedagogų suderinta veikla). Postvencija – poveikio, padaryto agresyviais veiksmais, padarinių naikinimas. Čia svarbi pedagogo, taip pat ir kitų specialistų, veikla ir vaiko, ir tėvų, ir visos šeimos atžvilgiu.

LITERATŪRA

1. **Adinkrah M.** Maternal infanticides in Fiji//Child abuse and neglect. 2000.
2. **Bagley C., Mallick K.** Prediction of sexual, emotional and physical maltreatment and mental health outcomes in a longitudinal study of 290 adolescent women//Child Maltreatment. 2000. Vol. 5.
3. **Berman A. L., Jobes D. A.** Adolescent suicide: Assessment and intervention. – Washington: American Psychological Association Press, 1991.
4. **Bitinas B.** Ugdymo filosofija. – Vilnius: Enciklopedija, 2002.
5. **Bross D. C.** et al. World perspectives on child abuse: the fourth international resource book. – Denver: Kempe Childrens Center, University of Colorado School of Medicine, 2000.
6. **Cawson P.** et al. The prevalence of child maltreatment in the UK. – London: National Society for the Prevention of Cruelty to Children, 2000.
7. **Coulton C. J., Korbin J. E., Su M.** Neighbourhoods and child maltreatment: a multi-level study//Child abuse and Neglect. 1999. Vol. 23.
8. **Ertem I. O., Leventhal J. M., Doobs S.** Intergenerational continuity of child physical abuse: how good is the evidence?//Lancet. 2000. Vol. 356.
9. **Felitti V.** et al. Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults//American journal of Preventive Medicine. 1998. Vol. 14.
10. **Gillham B.** et al. Unemployment rates, single parent density, and indices of child poverty: their relationship to different categories of child abuse and neglect//Child Abuse and Neglect. 1998. Vol. 22.
11. **Hunter W. M.** et al. Risk factors for severe child discipline practices in rural India//Journal of Pediatric Psychology. 2000. Vol. 25.
12. **Juodaitytė A.** Konstruktyvus tėvų švietimas – ikimokyklinio ugdymo paradigmos kaitoje//Nuo pokyčio link sisteminės kaitos darželyje ir pradinėje mokykloje. – Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras, 2003.
13. **Kairienė B.** Jaunuolių, patyrusių tėvų agresiją, psichosocialinė raida ir pedagoginės korekcijos galimybės. Doktoro disertacijos santrauka. – Kaunas, 2002.
14. **Kasim M. S., Shafie H. M., Chean J.** Social factors in relation to physical abuse in Kuala Lumpur, Malaysia//Child Abuse and Neglect. 1994. Vol. 18. No. 5.
15. **Kirschner R. H., Wilson H.** Fatal child abuse and sudden infant death syndrome//Child abuse: medical diagnosis and management. – Philadelphia: Lippincott Williams&Wilkins, 2001.
16. **Klevens J., Bayron M. C., Sierra M.** Risk factors and the context of men who physically abuse in Bogota, Colombia//Child Abuse and Neglect. 2000. Vol. 24.
17. **Lietuvos Respublikos** civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000. Nr. 74-2262.
18. **Lindell C., Svedin C. G.** Physical abuse in Sweden: a study of police reports between 1986 and 1996//Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology. 2001. Vol. 36.
19. **Oral R.** et al. Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and description of 50 cases//Child Abuse and Neglect. 2001. Vol. 25.
20. **Palavinskienė B.** Smurto šeimoje prevencija: užsienio šalių patirtis//Jurisprudencija. 2001. T. 20 (12).
21. **Prokopčik M.** Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija ir jos įtaka vaiko teises reglamentuojančiai Lietuvos įstatymų sistemai//Vaiko teisės ir pilietinė visuomenė. – Vilnius: Pilietinių iniciatyvų centras, 2000.
22. **Pūras D.** Vaikų patiriamas smurtas ir prievarta: kas, kam ir kaip teiks pagalbą Lietuvoje?//Vaikų fizinė ir seksualinė prievarta: mokslo darbų rinkinys. – Vilnius: Universitetas sutrikusio vystymosi vaikų centras, 1996.
23. **Reece R. M., Krous H. F.** Fatal child abuse and sudden infant death syndrome//Child abuse: medical diagnosis and management. – Philadelphia: Lippincott Williams&Wilkins, 2001.
24. **Sagatys G.** Vaiko atskyrimas nuo tėvų ir alternatyvioji globa Europos Žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje//Jurisprudencija. 2003. T. 41 (33).
25. **Straus M. A.** et al. Identification of child maltreatment with the Parent-Child conflict Tactics Scales: development and psychometric data for a national sample of American parents//Child Abuse and Neglect. 1998. Vol. 22.
26. **Theodore A. D., Runyan D. K.** A medical research agenda for child maltreatment: negotiating the next steps//Pediatrics. 1999. Vol. 104.
27. **Wasik B. H., Roberts R. N.** Survey of home visiting programs for abuse and neglected children and their families//Child Abuse and Neglect. 1994. Vol. 18.
28. **Wind T. W., Silvern L.** Parenting and family stress as mediators of the long-term affects of child abuse//Child Abuse and Neglect. 1994. Vol. 18.
29. **Wolfe D. A.** Child abuse: implications for children development and psychopathology. 1999.
30. **Žukauskienė R.** Raidos psichologija. – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1996.
31. **Баткин Л. М.** Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности. – Москва: Наука, 1989.
32. **Тимченко Г. П.** Проблема жестокого обращения с детьми и пути ее решения//Российский биомедицинский журнал. 2003, февраль//hppt://www.medline.ru/monograf/sudmed/t-2-39.shtml.

AGGRESSIVE BEHAVIOUR OF PARENTS WITH THEIR CHILDREN: ASSUMPTIONS FOR PEDAGOGICAL CORRECTIONS

Brigita Kairienė

Mykolas Romeris University

Summary

Possibilities to correct aggressive behaviour of parents with their children are considered in the article. It is believed that thanks to the work specifics, the teachers could influence aggressive behaviour of parents with their children with the help of educational measures, and by a continuous, close communication with the schoolchildren. Besides, effectiveness of pedagogical correction may be achieved by realizing the education function in getting to know the child, his/her family, and a positive influence. It has been established that having received the information on children suffering aggression in the family, the teachers are showing initiative in trying to find out the circumstances of such behaviour. Teachers having 10-14 years pedagogical work experience are communicating with other specialists (psychologist, social teacher) more often. Teachers with the longest pedagogical work experience (25 years and more) are ready to render help themselves. Many teachers, even in certain conditions (mostly – when parents want to change educational attitudes), managed to influence successfully the aggressive behaviour of parents with their children. The following are the reasons for aggressive behaviour of parents as told by the teachers (predetermined by lack of pedagogical information, knowledge): lack of parents' education in raising children, absence of contact with the child, absence of traditions in the family. In cases with such reasons the teachers' help would be most beneficial. Moreover, the teachers may get feedback on changes in the family when continuing the educational action and communicating with the child, and if needed – to make further adjustments.

Keywords: aggressive behaviour of parents, reasons for aggressive behaviour of parents, teachers' attitude to aggressive behaviour of parents.